

Cahit Tanyol'u Anlamaya Çalışmak

Hüseyin Bal

Prof. Dr.
Süleyman Demirel Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü
E-posta: husbal@fef.sdu.edu.tr

Özet: Cahit Tanyol Cumhuriyet'in kuruluş sürecine yakından tanık olur. O, elit bir eğitim kadrosu tarafından yetiştirilir, meslek yaşamına önce Türkçe öğretmeni olarak başlar. İstanbul Üniversitesi felsefe bölümünü bitirdikten sonra bir süre felsefe öğretmenliği yapar. Daha sonra sosyoloji bölümüne asistan olarak girer ve akademik hayatı başlar. Genç yaşta fikir hayatına katılır. Dönemin önde gelen edebiyatçı ve fikir adamlarıyla birlikte dergiler çıkartır. Gazetelerde köşe yazarlığı yapar. O düşünce hayatında eleştirel bir aydındır. Bu nedenle ne İsa'ya ne de Musa'ya yaranabilir. Onu ne "Sağ" ne de "Sol" anlar. Kişiler, liderler yerine onların biçimlendirdiği fikir sistemlerini önemser. Bu nedenle bir sistem olarak Marksizm'i ve Kemalizm'i değerlendirir. Tanyol Türk sosyolojinde özgün bir sosyolog olarak yerini alır. Eğitimde kullanılan "yakından uzağa", "bilinenden bilinmeyene", "somuttan soyuta" ilkelerine uygun olarak sosyal gerçekliği anlamak için, işe kendi yaşadığı bölgedeki köy monografileriyle başlar. Daha sonra din, ahlak, laiklik ve politika üzerine araştırmalar ve incelemeler yapar, genellemelere ulaşır. Türkiye gerçekliğine uygun bir sosyolojinin inşasında aktif rol alır.

Anahtar Kelimeler: Elit, edebiyat, sosyoloji, din, ahlak, laiklik.

Trying to Understand Cahit Tanyol

Abstract: Cahit Tanyol closely witnessed the construction process of the Republic. He is educated by an élite cadre; and started his career as a Turkish teacher first. After graduating from the Department of Philosophy at Istanbul University, he worked as a philosophy teacher for a while. Then, he became a research assistant at the Sociology Department at İstanbul University and started his academic career. He, together with some prominent writers and philosophers of the era, published several journals. Moreover, Tanyol wrote columns in some newspapers. He has been a critical intellectual in his thoughts. This has compelled him into an in-between position. Neither "left", nor "right" has comprehended him properly. Rather than persons or leaders, he has given priority to the systems of thought they shape. Thus, he analyzed Marxism and Kemalism as systems of thoughts. Tanyol took his place within Turkish sociology as a distinctive sociologist. Consistent with the principles of pedagogy, such as "from near to distant", "from familiar to unfamiliar" and "from concrete to abstract", he started with village monographs to understand social reality. Later on, he examined and conducted researches on religion, ethics, secularism and politics. He took an active part in the construction of sociology proper for Turkey's context.

Keywords: élite, letters, sociology, religion, ethics, secularism

Giriş

Bu yazı hocam Cahit Tanyol'u anlama çabasının bir parçasıdır. Anladıklarımı sizlerle paylaşmak istedim. Bu çalışmada Cahit Tanyol'un elitler dolaşımındaki yolcuğu irdelenecek, kendisini yetiştiren elitler tanıtılacak, dünya görüşü, akademik hayatı, sosyoloji anlayışı ve sosyolojiye olan katkıları üzerinde durulacaktır. Öğrencisi olduğum dönemlerde Türkiye çok sıkıntılı bir süreçten geçiyordu. Avrupa'da 68 gençlik hareketleri başlamış, dalga dalga ülkemize ulaşarak gençlik hareketlerine ivme kazandırmıştı. Önce gençlik, daha sonra üniversiteler, "demokratik kitle örgütleri", resmi kurumların dernekleri, kentlerde mahalleler, mahallelerde kahvehaneler "sağ" ve "sol" olarak iki kutba ayrılmıştı. Kaos tırmanmış veya tırmandırılmış ve arkasından "12 Mart Darbesi" kurtarıcı olarak sunulmuştu. Tam bu sırada İstanbul Üniversitesi sosyoloji bölümünde bir öğrenci olarak bulunmanın güçlüklerini yaşamış biri olarak hocam Cahit Tanyol'un bilgece yaklaşımlarından, kararlı tutumundan ve hoşgörüsünden çokça yararlandım. Bu yazı bir anlamda bir öğrencinin hocasına olan şükran duygularının da bir ifadesidir.

Elitlerin Dolaşımı ve Cahit Tanyol

Pareto'nun yazıları ile birlikte 1930'lu yıllarda elitler üzerine sosyolojik manada kuramlar oluşmaya başlar. Pareto, her insan faaliyeti dalında, birey kapasitesinin bir göstergesi olarak, bir endeks oluşturduğunu varsayar. Buna göre örneğin, en üstün hukukçu tipine (10), müşteri bulamayan hukukçuya (1), tepeden aşağıya "salak" olana da (0) verir. (Buradaki "salak" ifadesi bana ait değildir). Benzer şekilde milyonlar kazanmış olana-ne şekilde kazanırsa kazansın-(10), yoksullar evine düşmemeyi başaran (1), yoksullar evine düşene (0) verir. Böylece kurgusal olarak, "tüm insansal faaliyet dallarında en yüksek endekslere sahip olan insanlardan bir sınıf oluşturur ve bu sınıfa elitler (seçkinler) adını verir (Bottomore, 1997: 8).

Elitler ya yönetici konumunda olurlar ya da yönetici olmayan bir konumda. *Yönetici elitler* Mills'in de işaret ettiği gibi ekonomik, siyasi, askeri olmak üzere en az üç gruptadırlar. *Yönetici olmayan elitler* ise ya yönetici elitlere yakın dururlar ve onların değirmenlerine su taşırlar ya da muhalif konumu seçerek buna uygun olarak mücadele ederler ve halkın gözü-kulağı-yüreği olan "aydın" konumuna yükselirler.

Bu kısa girişten sonra bazı sorular-isterseniz siz buna araştırma soruları deyin-sorabiliriz; Cahit Tanyol elitler arasında mıdır? Eğer öyleyse hangi koşullar ona bu olanağı sağlamıştır? Elit olmanın, aydın olmanın bedeli var mıdır? Varsa bu bedeli ödemiş midir? Bu soruların yanıtlarını Tanyol'un yaşam öyküsünü izleyerek bulmaya çalışacağım.

Tanyol elit bir aileden gelir. Ailesi o dönemde Nizip'in varlıklı ve ileri gelen ailelerindedir. Dedesi çok kararlı bir insandır ve sağlık konusunda

kendisini yetiştirerek, yaşadığı çevreye doktorlar tayin oluncaya kadar yöredeki insanlara yardımcı olur.

Tanyol'un babası, ekonomik bakımdan çok daha kazançlı işler yapabileceği halde meslek olarak askerliği seçer ve subay olarak Çanakkale savaşına katılır, Enver Paşa'dan kahramanlık madalyası alır. Daha sonra bölüğü ile birlikte gittiği Kermansah'da şehit olur. Tanyol bu sırada 4 yaşlarındadır. Dul kalan annesi (Refika hanım) savaş şartları altında 4 çocuğunu güçlüklerle yetiştirir.

Tanyol, Nizip Ertuğrul Numune Mektebi'ne girer (Yıl: 1921). Okulun adı Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte değişir. Artık o " Cumhuriyet İlkokulu" dur. Cumhuriyet kurulduğunda Tanyol 9 yaşındadır. O, Cumhuriyete tanık olmuş, onunla birlikte ilerlemiş ve Cumhuriyet döneminin olumlu ve olumsuz gelişmelerini yaşamıştır. Cumhuriyet çocuğudur. Eskiden herkes Cumhuriyet çocuğu idi, şimdilerde bir de "Soros'un çocukları" var.

Tanyol öğrenim hayatında elit eğitimcilerle karşılaşır. Onlar sayesinde gelişimini, ilerlemesini sağlar. Örneğin Adana Muallim Mektebi'nde (1926-29) eski medrese umum müfettişi yeni Türkçe öğretmeni Hilmi Güngör vardır. Güngör, İmam Gazali'nin bir kitabını (Elmünkiz) çevirmiştir. Arif Nihat Asya da öğretmenidir. Daha sonra milliyetçi şiirleri ile tanınacak olan Asya o dönemde sınıfa Nazım'ın plakları ile gelir, "solcu" kimliğini yansıtır. Oysa Tanyol o sırada ağır Osmanlıca'ya meraklıdır. Arif Nihat Asya'nın verdiği bir kompozisyonda bu dili kullanınca hocası ona "Molla" yakıştırmasıyla karşılık verir. 13 yaşlarında "Molla" yakıştırmasıyla sürece adım atan Tanyol, ileriki yıllarda başka eleştirilerle karşılaşacaktır. Bu eleştiriler hem "sağ"dan hem de "sol"dan gelecektir.

Tanyol, okulda çıkardıkları duvar gazetesinde şiirlerini ifade etmeye başlar. O yıllarda iyi bir şair, iyi bir yazar olmayı hedefler. 1928 yılında bir şiiri Maarif Mecmuası'nda eski harflerle yayımlanır. Tanyol'un yaşı bu sırada 14'dür.

"Gurup" başlıklı şiirin bir bölümü şöyledir;

"Bestelerken akşamın son hüznünü bülbüller
Magripte veda eden güneşi örtmüştürler
Sessiz bir hasta gibi sayıklarken kâinat
Sessiz sedasız yine gurube diyor hayat"

Adana Öğretmen Okulu'nun 4.sınıfında iki piyes yazar. Birinin adı "Vatan Uğruna"dır.¹ Tanyol'un yazdığı diğer eser Milli Eğitim Bakanlığı'ndan

¹ Bu isim insana Orhan Veli'nin "Vatan İçin" şiirini çağrıştırıyor. Şöyle diyordu Orhan Veli:
"Neler yaptık şu vatan için!
Kimimiz öldük
Kimimiz nutuk söyledik."

çıkan (Grigori Petrov'un) "Mevküreci Muallim" adlı kitabın piyes haline dönüştürülmesidir. İki piyes de Adana'da öğrencilere ve halka oynanır. Tanyol'un yaşı bu sırada 15'dir.

Bundan sonra Nihat Arif Asya hariç diğer öğretmenleri ve arkadaşları ona "üstat" diyerek hitap ederler. Artık "Molla"lıktan "üstat" lığa geçiş süreci yaşanmaktadır. Zaten her molla biraz üstattır, her üstat da biraz molladır. Molla, medrese sisteminde hocadır ama halkın gözünde ağır, oturaklı, bilgili, sözüne güvenilir kişidir.

O dönemde başarılı öğrenciler seçilip Amerika'ya gönderilmektedir. Tanyol bu imkânı tercih etmez. Bu olayı şöyle anlatır:

"Amerika'ya gönderilmek üzere sınıfın en iyi öğrencilerini seçmek istiyorlardı. Ben de seçilmiştim. Ama ben Enstitüye gideceğim dedim. Benim gözümde Enstitü o kadar üstün, o kadar yüksek bir yerdiki, gözüm görmedi Amerika'yı" (Tanyol, 2003: 60).

"Gözüm görmedi Amerika'yı..." Kimilerinin Amerika hayranlığına karşı bugün için de çok anlamlı bir yaklaşım değil mi?

Tanyol, Öğretmen okulunu bitirdikten sonra (1931) Nizip köylerinden birine öğretmen olarak tayin edilir. O zaman 17 yaşındadır. Bir ay sonra Gazi Eğitim Enstitüsü'nün sınavlarına girer ve kazanınca okula kayıt olur (1931). O zamanki adıyla "Gazi Terbiye Enstitüsü" gözde bir okuldur. Bu okulda elit eğitimciler bulunmaktadır. Bunlardan Ahmet Hamdi Tanpınar (Edebiyat), İbrahim Necmi Dilmen (Edebiyat), Ali Fuat Başgil (Tarih), Halit Fikret Kanat (Eğitim), Sabri Esat Siyavuşgil (Mantık), İsmail Hakkı Baltacıoğlu (Pedagoji) ve Sadi Irmak'tan (Biyoloji) ders alır.

Bu elitlerden Sadi Irmak, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ali Fuat Başgil daha sonra siyasi hayata girerler ve etkin görevlerde bulunurlar².

Türkiye'nin edebiyat, eğitim, bilim, siyaset hayatına etkide bulunan bu kadar önemli şahsiyeti tanımak, onlardan ders almak çok az insana nasip

Tabii o sırada Orhan Veli'nin ismi bilinmemektedir. O ilk şiirlerini 1936'larda yazar. Bu şiirini de 1946'da yazar, yani 32 yaşında. Aslında araştırılırsa Cahit Tanyol ve Orhan Veli arasında bazı benzerlikler bulunabilir. Örneğin her ikisi de aynı yıl (1914) dünyaya gelirler, edebiyat, şiir büyük tutkularıdır, Ahmet Hamdi Tanpınar her ikisinin de hocasıdır, her ikisi de İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde okur...

² Sadi Irmak milletvekili olur ve 1945 yılında ilk Çalışma Bakanı olarak görev yapar. 1974-75 arasında partiler üstü hükümet kurma görevi verilir ve kısa bir süre de olsa (4 ay gibi) başbakanlık yapar. Romancı, şair ve aynı zamanda akademisyen (prof.) olan Ahmet Hamdi Tanpınar 1942-45 de Maraş Milletvekili olarak Meclise girer. Ordinaryüs profesör olan Ali Fuat Başgil, Anayasa hukukçusudur, 1960'da Üniversiteden uzaklaştırılan 147'ler arasındadır. Bir yıl sonra dönme imkanı verilmesine rağmen o siyasete atılır ve Adalet Partisinden Samsun Senatörü seçilir. Bu elit eğitimcilerin diğerleri de kendi alanlarında çok başarılı işler yaparlar. Örneğin Sabri Esat Siyavuşgil hukuk eğitimi ve Fransa'da Felsefe eğitimi alır ve İstanbul Üniversitesi'nde psikoloji profesörü olarak görev yapar. İsmail Hakkı Baltacıoğlu, pedagoji biliminin önemli ismidir ve Türk eğitim sisteminde hayatı, tecrübeyi merkeze yerleştirir.

olabilir. Üstelik bu hocalar ellerindeki cevherleri işleme konusunda çok mahirdirler ve aynı zamanda özverilidirler. Örneğin İbrahim Necmi Dilmen yararlanması için kütüphanesini öğrencisi Tanyol'a açar.

Hocanın bilgisi öğrenciyi bilgili kılar, hocanın erdemi öğrenciyi erdemli kılar. Hoca ne ise öğrenci de öyle olur. Filozof, eğitimci John Dewey de "Eğitimsiler nasıl olursa okullar da öyle olur" diyordu.

O sırada Hasan-Âli Yücel Gazi Eğitim Enstitüsü müdürüdür ve her hafta yapılan şiir gecelerine o da katılır. Hasan-Âli Yücel daha sonra Milli Eğitim Bakanı olacaktır. Kendi adının verildiği Gazi Eğitim Enstitüsü'ne bir akşam yemeğine Atatürk de gelir ve öğrencilerle sohbet eder. Tanyol'un da bulunduğu masada Türkistanlı iki öğrenciyi gelecekte yapacakları meslekleri telkin eder. Erkek öğrenciyi pilot, kız öğrenciyi de öğretmen olmasını ve ülkelerine dönüp hizmet etmelerini söyler. Yine bir gün Tanyol ve diğer öğrenciler okulun yakınındaki "Atatürk Orman Çiftliği" ne çalışmaya giderler. Atatürk yanlarına gelir, onlarla konuşur, ayrıldıktan sonra öğrencilere kahvaltı gönderir. Tanyol doğal olarak o yaşlarda Atatürk'ün sofrasına oturma imkânını bulamaz ancak onun gönderdiği kahvaltıyı yeme imkânı bulur. Herhalde anlam bakımından çok güzel bir kahvaltı olsa gerek.

Cumhurun yani halkın başkanı olan Atatürk, Cumhuriyeti emanet edeceği gençliğin iyi yetişmesi için, gereken özeni davranışlarıyla gösteriyor, gösterilmesini istiyordu. Bizlerin bundan çıkaracağı bir ders olmalı.

Tanyol, Gazi Eğitim Enstitüsü'nden mezun olduktan sonra (1935) Türkçe öğretmeni olarak meslek hayatına başlar. Yozgat (1936), Çorum (1938), İzmir (1938)'de çalışır. İzmir Tanyol'un hayatında önemli bir yer işgal eder. Burada arkadaşları ile birlikte "Askeri Kırathane" de bir araya gelerek şiir ve edebiyat üzerine tartışmalar yaparlar ve birlikte "Aramak" adlı bir dergi çıkartırlar. Bu dergi kısa zamanda döneminin edebiyat elitlerinin okuduğu ve yazdığı bir dergi haline gelir. Rifat Ilgaz, Behçet Necatigil, Kemal Bilbaşar, Ruhi Su, Hasan Tanrıkut, Asaf Çelebi, Ekrem Talu, Nurullah Ataç gibi isimler dergide yazarlar. Peyami Sefa yazmadığı için Tanyol onun bu tavrını eleştiren bir yazı yazar, karşından sert bir yanıtın gelmesi gecikmez. Yazarlar arasında tartışmalar ayrı bir dinamizm sağlar. Nurullah Ataç Tanyol için sırayla şu hitapları kullanır; "Aziz meslektaşım..", "Bay Tanyol...", "Bay Cahit Tanyol..." "Bunlar samimiyetten resmiyete geçişin ifadeleridir.

Bu süreçte Necip Fazıl ile tanışır. Necip Fazıl o sırada Ağaç adlı dergiyi çıkarmaktadır. O zaman dergi çıkarmak bir imtiyaz meselesidir. Daha doğrusu herkese imtiyaz sahipliği verilmez. Cahit Tanyol ve Necip Fazıl iki ayrı derginin imtiyaz sahipleri olarak daha sonra dost olurlar. Necip Fazıl "Son Telgraf" gazetesinde Tanyol hakkında iki yazı da yazar.

Tanyol İstanbul'a geldikten sonra edebiyat-sanat alanındaki elit zümre ile ilişkileri artar. İstanbul'un hoş mekânlarında şiir, edebiyat sohbetleri, değerlendirmeleri yaparlar. Bu sohbetlere Necip Fazıl, Ahmet Hamdi

Tanpınar, Sadi Irmak, Mustafa Şefik Tunç -ki Türkiye’de psikolojinin kurucularındandır, Hilmi Ziya Ülken gibi isimler katılır.

Dönemin kendi alanlarında söz sahibi olan bu elitlerin birçoğu önce Tanyol’un hocası olurlar sonra da dostu, arkadaşı. Öyle ki Hilmi Ziya Ülken ilerleyen zamanda yazdığı bir kitaba öğrencisi Tanyol’a önsöz yazmasını teklif edecek kadar samimi olur. Tanyol, Yahya Kemal, Kemal Tahir gibi usta kalemlerle dost olur, Mustafa Akdağ gibi tarihçilerle bilgiyi paylaşır, önce akademisyen sonra siyasetçi olan Behice Boran ile “Türkiye’de Burjuva var mı?” sorusu etrafında tartışır, siyaset yelpazesinin sağındaki Necip Fazıl ile dost olur, İlhan Selçuk ve Çetin Altan ile yelpazenin solunda buluşur.

Bütün mesele burada galiba. Yelpazenin sağındakiler ve solundakiler fikirlerde, programlarda değil fakat insani ilişkilerde bir araya gelebilmeyi, ortak sorunlarda birlikte davranabilmeyi başarabilmelidirler. Yaşam öyküsünden anlıyoruz ki, Tanyol hayatı boyunca buna özen göstermiştir.

Tanyol’un yazarlığı-yayıncılığı birlikte ilerler. İzmir’de Aramak, İstanbul’da Yenilik, Değirmen ve Akademi dergilerinin çıkarılmasında aktif rol oynar. Aslında bu dergiler elitlerin buluştukları, tartıştıkları, paylaştıkları yerler olarak aynı zamanda genç elitlerin yetiştiği okullar, kolektif üretimin merkezleri olmuşlardır.

Buradan bir sonuç daha çıkartalım: Kolektif akıl akılların en mükemmelidir, kolektif irade iradelerin en güçlüsüdür.

Tanyol yazı hayatına şair ve eleştirmen olarak girer. İlk gazete yazıları Vatan’da çıkar. Daha sonra sırasıyla Yeni Sabah, Son Havadis, Cumhuriyet gazetelerinde yazar. Tanyol Yahya Kemal’in dergi ve gazetelerde çıkan yazılarıyla ilgilendiğini ve kendisini desteklediğini şöyle anlatır:

"Merhum üstâdım Yahya Kemâl'in benim bu yazılarıma karşı özel bir tutkusu vardı. Kendinden başka kimseye değer vermeyen, kendi şiirlerinden başka hiçbir şiire iltifât aklından geçirmeyen üstat, bazen haftalık makalelerim karşısında heyecanlanır, "Tanyol, bu yazı ile Fransa'da Akademi'ye üye olunur." derdi. Böylece üstat bazen coşarak beni Akademi üyesi yapar, bazen da Tanzimat vüzerası arasında koltuk ayırırdı" (Tanyol, 1970: 3).

Yahya Kemal Tanyol’un yazılarını toplamasını ve “Fikirler ve İnsanlar” başlıklı bir kitapta yayımlamasını önerir. O, bu isteğe rağmen gazetelerdeki yazılarını bir türlü toplayıp yayımlayamaz. İstanbul ve Ankara radyosunda 1965’lerde yayınlanan diyalogları toplar ve asistanı Fügen Berktaş’ın da yardımıyla kitaplaştırır. Böylece *Sosyolojik Açıdan Din Ahlak Laiklik ve Politika Üzerine Diyaloglar* adlı kitap 1970 yılında ortaya çıkar.

Tanyol yaşamı boyunca gerçeği arar, onun peşinden koşar. Sonunda sürekli arayış içinde olmanın getirdiği handikabı aşmanın bir yolunu bulmuştur. Şöyle der:

"Anladım ki arayışın sonu yok. Oysa doğru olan güzel olanı bulmak değil, arayış içinde olmaktır" (Tanyol, 1970: 4).

İlginçtir, ilk çıkardıkları derginin adı da "Aramak" dı.

Arayış içinde olmak, gerçeği aramak, güzeli aramak, doğruyu aramak... Mevlâna ne güzel demiş; "Gafil olma ara. Ara ki devlet aramadadır..." Buradaki devlet, güç, kuvvet, erdemdir. Güç aramada, araştırmada, bilmede, bilgiyi toplum için, insanlık için kullanmadadır.

Yine Mevlâna sorar:

- "Kişinin değeri nedir?"

Ve kendisi yanıtlar:

- "Aradığı şeydir."

Bizim değerimizin ölçüsü, aradığımız şeydir. Neyi arıyoruz? Neyin peşindeyiz, menfaatin mi, gerçeğin mi? Her dönemin adamı mı olmak istiyoruz, ilkeli bir adam mı?

Cahit Tanyol, yaşamının her döneminde inatla gerçeği arar. Bunun bedelini de öder.

12 Mart muhtırası sonrasında evi basılır, bütün notları, çalışma taslakları götürülür. Özellikle üzerinde çalıştığı İslamiyet ve Sosyalizm çalışmasının götürülmesine üzüldür. Çünkü onun kopyaları yoktur. O muhalif olmanın, aydın olmanın bedelini her zaman öder. "Sağ"da "sol"da Tanyol'da kendisine ait bir şeyler bulur ancak bütünüyle aidiyet duygusunu ifade etmediği için dışarıda kalır. Her zaman yanlış yapanları eleştirir, yanlış yapanlar da onu. Böyle olunca da o her zaman muhalif bir duruş sergiler.

Dünya Görüşü

Tanyol 1940'lı yıllara kadar şiir ve edebiyatla ilgilenmiş, siyasi tartışmalara pek katılmamıştır. İstanbul'a geldikten sonra felsefe bölümünde ve daha sonra sosyoloji bölümündeki akademik süreçte siyasi görüşleri netleşmeye başlar. Hocalarının ve arkadaşlarının etkisi ile Marksizm'in dünya görüşünü ve metodolojisini benimser. Hocası Hilmi Ziya Ülken ve Sadrettin Celal Marksist'tirler. Hilmi Ziya Ülken daha sonra bu yaklaşımını değiştirir

hatta Tarihsel Materyalizme Reddiye adlı bir kitap yazar. Bu hocaların yanında Mümtaz Turhan, Macit Gökberk, Mahzar Şevket İpşiroğlu gibi Almanya'da eğitim görmüş hocalar milliyetçi çizgide durmaktadırlar (Geleceği, 996).

Tanyol doktrin ve ideolojilerin dogmatik olarak kullanılmasını doğru bulmaz. Bunların Türkiye koşullarında dönüştürülmesini savunur. Ona göre doktrinlerin kanunları yoktur sadece teorileri vardır. Dışardan aktarmacılıkla yapılan ideolojik tartışmalar anlamlı değildir. Her ideolojinin arkasında ekonomik, sosyo-kültürel ve politik bir birikim bulunmaktadır. Bu birikim ideolojilerin ancak toplumsal yapıyla uyuşması halinde geçerli olabileceği gerçeğini göstermektedir.

Tanyol bu nedenle Türkiye'nin sosyal, siyasal, ekonomik vb. sorunlarının çözümünde toplumsal yapıyı merkeze yerleştirir. Bu anlamda onun siyasal görüşlerinin temelinde sosyolojik realite yatar.

Tanyol hep ülke gerçekliğinin ideolojiden öncelikli olduğunu düşünmüştür. Marksizm'in yöntemini uygularken de bu tavrını ısrarla sürdürmüştür. Böyle olunca onu sağ kanat da, sol kanat da anlamamıştır. Her biri kendisinden bir şeyler bulmakla birlikte "öteki" olarak kabul etmiştir.

Tanyol bu durumu şöyle açıklar:

"Yazılarımla farkında varmadan birçok insanın çıkarına dokunmuşum. Bu bana bir hayli düşman kazandırmış sağcıdan, solcudan, ilericiden, gericiden İlimiye sınıfından olmakla düşünmek, birbirinin karşısı iki şey. Bütün isim ve biçim değiştirmelerine rağmen, bizde bugünkü üniversiteler düşünen adamı sevmeyiz. Yalan yanlış, başkalarının düşüncelerini aktarmak, düşüncenin gerçek sahiplerinden çok bunlar için böbürlenme konusu olur" (Tanyol: 1970: 6).

Tanyol ne kadar haklı Özgünlük az, aktarma çok, bana ait az, onlara ait çok, biz yokuz onlar var... Oysa sosyolojik düşünmek; kendi toplumsal gerçekliğini araştırmakla başlar, anlama ile devam eder ve bu gerçekliğe ait yorum yapmakla sonuçlanır. Başka toplumların toplumsal gerçekliklerin ürünü olan kavramlar, teoriler ne kadar işe yarar? Burada sosyolojinin ortak dilini, kendine özgü kavramlarını kastetmiyorum-ki onlar dahi sorgulanabilir. Kavram ve teoriler birer iş görme aracı, amaca ulaşmak için kullanılan aletler değil mi? Onlara bunun üstünde değer atfetmek amaçların yerine araçları öne çıkarmak anlamına gelmiyor mu?

Hiçbir düşünce sistemi, başka deyişle hiçbir paradigma takım tutar gibi tutulmaz, benimsenmez. Bu çok uzun, tecrübelerin, sorgulamaların bir sonucu olabilir. Tanyol Marksizm'i nasıl benimsediğini şöyle açıklar:

"Ben Marksizm'e salt Marksizm olduğu için başıma külah geçirip, mason locasına dalar gibi dalmadım. Ben Marksizm'e uzun süre düşünmenin, araştırma, deneme ve yanılmalar sonunda -ki gerçek düşünmenin tek

doğru yolu budur- ülkemizin tarihi, sosyal, ekonomik ve politik şartları içinde olduğu diyalektik süreç açısından, bir metod ve sistem olarak, bilinçli bir arayışın sonunda vardım.

Benim bu yolda hiçbir zaman belli kamplarda duraklamadan sürüp geçip gidişim kamp ve kanaat adamlarınca kolay ve çirkin bir teşhisle fikirde ve eylemde tutarsızlık olarak algılandı" (Tanyol, 1970: 10).

Tanyol'un yaptığı gibi, bu sorgulamaları, araştırmaları, değerlendirmeleri yaşadıkten sonra herhangi bir felsefi, ideolojik veya siyasal sistemi benimseyebilirsiniz. Ancak yine de yanılabilceğinizizi düşünerek, değişmeyi göze alarak... Böyle olursa fikir sistemleri, siyasal ideolojiler bize hükmetmez, biz onlara hükmederiz, onları birer alet, araç olarak kullanırız. Amaç gerçeğin bilgisine ulaşmaktır. Bu gerçek sosyal, felsefi, inançsal vb. niteliklerde olabilir.

Tanyol, gerçeği bulmak için zaman içinde milliyetçilik, Marksizm, Kemalizm gibi düşünce sistemlerini değerlendirmiş, bunlar aracılığı ile düşünce ufkunu geliştirmeyi başarmıştır. Milliyetçiliği ulusun menfaatlerini koruma, Marksizm'i yöntem ve kalkınma modeli, Kemalizm'i toplumu modern ve lâik nitelikte yeniden inşa etme projesi olarak benimsemiştir. Siyasal düşüncesinde son aşamada Kemalizm'e yönelişini şöyle açıklar:

"Tekrar Kemalizm'e geliş nedenim devlet felsefemizdir. Çünkü devlet biterse her şey biter. Bizde orduyla devlet iç içedir. Devlet güçlü olduğu zaman halk güçlüyken, devlet çözüldüğü zaman halk sürü haline geliyor. Bizde devlette süreklilik çok önemli" (Gelekeçi, 2007: 1001).

"Devlet biterse her şey biter"... Bu cümle küreselleşme heyecanıyla ulus-devletin öneminin azaldığını sanarlara ve bu uğurda çalışanlara bir yanıt olsa gerek...

Tanyol lider olarak Mustafa Kemal'e büyük saygı duyar, ancak fikir sistemi olarak Kemalizm'i öne çıkartır. O fikir sistemlerinin işlevselliğine inanır. Şöyle der:

"Ulus ve ülkeyi kurtarmak için insanlara sığınmak, devlet adamlarında ilkel topluluklarda olduğu gibi mistik güçler aramak, soysuz diktatörlerin doğmasına ortam hazırlar.

Oysaki bizim artık "kurtarıcı adam" a değil "kurtarıcı fikre" gereksinmemiz var. Fakat bizim aydınlarımızın çoğu, kurtarıcı fikrin sancısını çekmeğe, çilesini doldurmaya yanaşmadıkları için, insanlara yapışmayı kendi çıkarına daha uygun bulmaktadır. Çünkü dalkavukluk ancak insanlara yapılır, fikirlere değil" (Tanyol, 1981: XIV).

Tanyol, Cumhuriyet inkılâpları yapılırken, eski kurumların, eski değerlerin hepsinin bir hamlede saf dışı bırakıldığını, ahlak üzerinde hiç durulmadığını belirtir. Bu konuyu Sosyal Ahlak kitabının önsözünde şöyle değerlendirir:

“Yeni inkılâpçı nesil, dinî ve mistik bir ahlâk terbiyesine göre yetiştirilemezdi. Elbette ki lâik devletin ahlâkı da lâik olacaktı... Lâik bir ahlâk anlayışında, İslâm ahlâkının üstünlüğünü inciten bir taraf görülüyordu. Hâlbuki bu yeni ahlâk, Kuvayi Milliye ruhu içinde doğup gelişebilirdi. Cumhuriyeti kuran Kuvayi Milliye ruhunda bu mevcuttu. Fakat bu olmadı. Yeni rejimin içine eski saltanat itiyatları karıştı... Sosyal saadetin yerini ihtiras ve egoizm aldı. Bu duruma çare arayanlardan bazıları bunu, dinî terbiyenin ihmali ile yorumlamaya çalıştı. Hakikatte ise, ahlâkı tutan eski töre ve adetler çözülmüş ve yerine yenileri konamamıştı” (Tanyol, 1960: XII-XIII).

Durkheim endüstri toplumuna geçişte eski ahlâkın yerine yenisinin kurumsallaşmamasının getirdiği tehlikeye nasıl dikkat çekti ise, Tanyol da Türkiye’de modernleşme sürecinde aynı soruna dikkat çeker.

Dün de bugün de ahlâki şahsiyetimizde eksik olanın ne olduğunu dört maddede açıklar:

- ◆ Medeni cesaret,
- ◆ İnsanın kendi kendisini hareketlerinden sorumlu kılması,
- ◆ Kendi kendisiyle tutarlı olmak ve bunu gerek ferdi ve gerekse devlet hayatında gerçekleştirmek,
- ◆ Sosyal faydayı ferdi faydadan üstün tutmak (Tanyol, 1960: XIV).

Şüphesiz ki burada ifade edilenler aile, eğitim, değerler sistemi, ekonomik, siyasal ve kültürel ortamla doğrudan ilişkilidir. Ahlâk bireyselmış gibi görünür ancak Tanyol’un da belirttiği gibi o sosyaldir.

Akademik Hayatı

Tanyol İzmir’e bir konferans için gelen Hilmi Ziya Ülken ile tanışır. Onun etkisiyle İstanbul’a gidip felsefe eğitimi almaya karar verir. O sırada Ülken Felsefe Bölümünde sosyoloji dersleri vermektedir.

İstanbul’a Eyüp Ortaokulu’na Türkçe Öğretmeni olarak tayinini (becayış yöntemiyle) yaptırır. İstanbul’a gelen Tanyol o yıl Felsefe Bölümüne kayıt olur (1940) Felsefe Bölümünü bitirince (1944), Taksim Lisesi’nde felsefe

öğretmenliğine başlar. Bir yıl sonra Haydar Paşa Lisesi'nde felsefe öğretmenliğine tayin olur.

Hocası Hilmi Ziya Ülken'in teşviki ile felsefe bölümünde asistan olarak çalışmaya başlar (1948). O yıllarda yüksek lisans eğitimi olmadığından doğrudan doktora eğitimine katılır. Felsefe bölümünde İslam felsefesi, fıkıh, kelim ve tasavvuf konularında kendini yetiştirme imkânı bulur. 1949'da "Ahlakta Haz ve Elem" teziyle doktorasını tamamlar.

1951 yılında Hilmi Ziya Ülken'in de yönlendirmesiyle sosyoloji bölümünde çalışmaya başlar (1951... Tam da benim hayata sıfır noktasında başladığım yıl...). Zaman içinde 1954 yılında doçent, 1962 yılında profesör olur. Emekli olduğu 1982 yılına kadar (31 yıl) sosyoloji bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapar, yüzlerce öğrenci yetiştirir, akademik çalışmalara danışmanlık yapar.

Tanyol, idari olarak Sosyoloji Bölüm Başkanlığı ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü görevlerinde bulunur. Türkçe öğretmeni olarak 1935 yılında başladığı meslek hayatından 1982 yılında yaş haddinden emekli olur. Tam 47 yıl, bunun üzerine 2002 yılına kadar 11 yıl da misafir öğretim üyesi olarak Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde dersler verir. Toplam 58 yıl fiili hizmet...

Sosyoloji Anlayışı ve Katkıları

Tanyol'un sosyolojideki yerini anlamak için Türkiye'de sosyolojinin oluşum sürecini hatırlamakta yarar var. Türkiye'de sosyoloji oluşum sürecini üç dönemde incelemek mümkün görünmektedir. Birinci dönem 1900-1950, ikinci dönem 1951-1970, üçüncü dönem 1971 ve sonrasıdır. Birinci dönemde Ziya Gökalp, Prens Sabahaddin, Mehmet Ali Şevki, Mehmet İzzet gibi isimler vardır. Ziya Gökalp Türk sosyolojisinin ilk mimarıdır. 1911'de Selanik İttihat ve Terakki İdadisi'nde *Sosyoloji* derslerinden sonra İstanbul'da Darülfünun'da *İlmi İçtima* dersleri verir. Sosyoloji kürsüsü Gökalp'in önderliğinde 1914 yılında kurulur. Böylece dünyada Fransa'dan sonra ikinci sırada yerimizi alırsınız.

İlk Sosyoloji Enstitüsü "İçtimaiyyat Dar'ül-Mesaisi" adıyla kurulur (1915). İki yıl sonra enstitü bünyesinde sosyoloji dergisi İçtimaiyat Mecmuası adıyla çıkmaya başlar. Alman sosyolog Wolf R. Dombrowsky yıllar sonra bu durumdan kiskançlıkla şöyle söz eder:

"Türkiye'de sosyolojinin kaynaklarını incelediğim zaman karmaşık duygular aklıma ve yüreğime sardı. Ülkenizde, benim ülkemden çok daha önce, bir sosyoloji enstitüsü kurulmuş olduğu gerçeği beni hırslandırmıştı. Bu bilim dalının kurucularının soyundan geldiğini iddia eden bir Alman sosyolog için, bu olgu, gurura indirilmiş bir darbe etkisindedir. Alman sosyoloji enstitüsünün 1921'de kurulmuş olduğu bir gerçektir" (Dombrowsky, 1991: 72).

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İttihat ve Terakki siyaseti sonucu yenik kabul edilen Osmanlı işgal edilir. İstanbul'a yerleşen İngilizler Ziya Gökalp'i Malta'ya sürgüne gönderirler. Yerine yardımcısı Necmeddin Sadak geçer (1919). Sadak, Gökalp'in öğrencisidir ve daha sonra Dışişleri Bakanı olacaktır. Kurtuluş Savaşı döneminde sosyoloji çalışmaları sınırlı kalır. Cumhuriyetin ilk yıllarında sosyoloji yeni toplumu inşa etme projesinin bir aracı olarak algılanır. Sosyologların dışında siyasetçiler, pedagoglar sosyoloji dersi okutmaya başlarlar (Örneğin önemli eğitimcimiz İ. Hakkı Baltacıoğlu, bölümde ders verir.).

1930'lu yıllardan sonra Hilmi Ziya Ülken ve Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu sosyoloji bölümünü daha etkin hale getirirler. 1937'de Fındıkoğlu İktisat Fakültesine geçer, bölümde ahlak derslerini vermeyi sürdürür. Hilmi Ziya Ülken 1940-60 arasında sosyoloji bölümünde etkin olur.³

1950 seçimlerinde devletle özdeşlenen CHP iktidarı DP'ye bırakır. Bu büyük değişimi açıklamakta sosyologların bir kısmı zorlanırlar. Sosyologların ikinci planda kaldığı gelişmeler karşısında siyasetçiler ve hukukçular öne çıkar. Ülken bu sırada "Tarihi Maddeciliğe Reddiye" kitabını yayımlar (1951). Tam da bu sıralarda, 1949 yılında felsefede doktorasını tamamlayan Tanyol sosyoloji bölümüne geçer.

Tanyol İkinci dönemde sosyoloji bölümünde görev alır. Birinci dönemi Ziya Gökalp (1876-1924), Z. Fahri Fındıkoğlu (1901-1974), Hilmi Ziya Ülken (1901-1974) temsil ederler. İkinci dönemde (1951-1970) Nurettin Şazi Kösemihal (1909-1972), Cahit Tanyol bölümde etkindirler. Kösemihal Fransa'da Gurwich'le birlikte çalışır (1951-52), ABD'de konuk hoca olarak dersler verir(1959) ve oradan Türkiye'ye döner ve 1960'da sosyoloji bölüm başkanı olur. Kösemihal'in vefatından sonra bölüm başkanlığını Tanyol üstlenir (1972) ve bu görevi emekli olduğu 1982 yılına kadar sürdürür. Tanyol'un ayrılmasından sonra Baykan Sezer bölüm başkanı olur ve hocası Tanyol'un başlattığı eleştirel, toplumsal gerçekliğe özgü sosyoloji anlayışını Batı sosyolojisinin sorgulanması noktasında geliştirir. Sezer'in emekliliğinden sonra Ümit Meriç, onun emekliliğinden sonra Korkut Tuna bu sorumluluğu üstlenir.⁴

³ Ülken, akademik hayatına Beşeri Coğrafya Fakültesinde asistan olarak başlar, sonra felsefe bölümüne geçer ve burada Prof. Ernest von Aster'in teklifi ile profesör olur (1941), 1942'de sosyoloji kürsüsü profesörlüğünü üstlenir.

⁴ Bu dönemde İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nün dışında 1965'de ODTÜ ve Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji bölümleri açılır. Ege Üniversitesi'nde Sosyoloji Bölümü bunlardan sonra 1978'de açılır. Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Sosyoloji Bölümü 1983'de kurulur ve Bölüm Başkanlığı'na Altan Eserpek atanır. Aslında burada sosyoloji dersleri 1939-40 akademik yılında Felsefe Kürsüsü içinde önce Emin Erişgöl daha sonra Sadık Boran ve Niyazi Berkes tarafından verilir. Felsefe Kürsüsünün Bölüme dönüşmesiyle Felsefe Bölümü içinde Kürsü konumuna ulaşan sosyoloji programı sırasıyla Tahir Çağatay, Nihat Nirun ve Şevki Güler tarafından yürütülür.

Tanyol'a göre Batı'da sosyolojinin ortaya çıkışı pratik felsefenin toplum sorunlarına eğilmesinden dolayı olmuştur. Bu süreçte devlet felsefesinin yerini sosyoloji almıştır. Böylece ağırlık noktası devlet kavramından toplum kavramına geçmiştir. Bizde ise tarih geleneği çok güçlü olduğu için bizim sosyolojinin temelinde felsefe yerine tarih rol oynar (Geleceği, 2008: 993).

Tanyol 1950'li yıllarda Ziya Gökalp ve Prens Sabahaddin'in bir birine zıt gibi görünen düşüncelerinden etkilenir. Gökalp'in devlet merkezli toplum anlayışı ile Sabahaddin'in serbest teşebbüs, birey merkezli toplum anlayışının birbirini tamamladığını düşünür.

1950-60 arasında uygulamalı sosyoloji çalışmalarına önem verilmektedir. Tanyol bu yıllarda köy monografisi çalışmalarına yönelir. 1951 yılında "Elifoğlu Köyü" monografisini tamamlar. Bu köy Gaziantep'in Nizip İlçesine bağlı bir Türkmen köyüdür. Diğer çalışması "Traktör Giren 50 Köyde Nüfus Hareketlerinin ve İctimaî Değişmelerin Kontrolü" başlığını taşımaktadır. Burada sözü edilen köyler Nizip'in güneyinde bulunan Barak Türkmenleri ve diğer Türkmen köyleridir. Bu çalışma sonucunda köyden kente göçün nedenlerini belirlemiş ve önerilerde bulunmuştur. Diğer bir çalışması Nizip'e bağlı "Peşke Binamlısı Köyü" nün monografik araştırmasıdır. Bu çalışma göçebelikten yerleşik hayata geçen bir topluluğun durumunu belirler ve iktisadi yapı ile töre, adet ve ahlâk arasındaki ilişkiyi inceler. "Eylen Köyü" monografisi diğer bir çalışmasıdır.

1952 yılında "Baraklarda Örf ve Adet Araştırmalarını" gerçekleştirir. Aslında Tanyol'un araştırma tutkusu Adana Öğretmen Okulu'nda iken başlar. Baraklara, Türkmen oymaklarına büyük bir ilgisi vardır. Aynı zamanda halk şiirini anlamaya çalışır. Yoğun folklorik, kültürel halk birikimi olan Toroslar ve Barak Ovası'nda çalışır. Başta Karacaoğlan olmak üzere tüm halk ozanlarını yeniden okur ve halkın bunlar hakkındaki bilgilerini derler. Bu araştırma "Baraklarda örf ve âdetler" ismiyle yayınlanır.⁵

Tanyol araştırma tutkusunu şöyle açıklar:

"Beni esas etkileyen şiirler ve türküler oldu. Benim 1928'de Barak Ovası'nda gitmediğim köy kalmadı, yatmadığım köy odası kalmadı. Yöredeki derleyebildiğim tüm şiirleri topladım. Hatta bu şiirlerden kimini Konya Lisesi'nde bir arkadaşşıma da göndermiştim. Konya lisesi'nde "Türk halk şiirleri" isimli bir dergi çıkaran Saadettin Nüzhet de arkadaşşımdan aldığı kimi şiirleri orada yayınladı. Barak Ovası'nda "Alaman Ahmet" diye

⁵ Barakların özelliklerini Tanyol şöyle açıklar: "Baraklar tüm Güneydoğu'da yaygındılar. Büyük Barak Ovası denir oraya zaten. Baraklar göçebelerdir, hayvancılıkla geçinirler. Zorla iskân edilmişlerdir, kitle halinde Urfa'nın güneyinde "aynîriz, rakka" denilen yöreye yerleşmişlerdi. Halep Türkmenleri deniyor bunlara. Barakların şifahi tarihine göre Firûz Bey adlı bir aşiret reisinin kumandasında geliyorlar. Biliyorsunuz Uzun Hasan'ın devleti de aşiret oymaklarına dayanıyor. Uzun Hasan Fatih'e yenildikten sonra ona aşiretlerinin bir kısmıyla İran'a geçiyor, bir kısmı da güney'e Firûz Bey'in başında bulunduğu aşiret güney'e geçiyor, ondan sonra Firûz Bey Barak Ovası'nı bırakıyor, İran'a geçiyor. Baraklar göçer Türkmenlerdir, bunların ilk totemleri köpek olduğu için bu ismi almışlar yani 'barak' ismini" (Ayhan Aydın, *Tanyol İle Yapılan Bir Röpörtaj*).

birisi, bir nevi vakannavüs gibi birisi. Yukarıda söylediğim ünlü şifahi tarihçi İdris Ağa'dan sonra gelen kişi de bu "Alaman Ahmet" oldu. Ondan, daha önce Gaziantep milletvekili olan Cevdet San'dan da yoğun bilgi edindim" (Ayhan Aydın, Röportaj).

Tanyol araştırmacı kimliği ile öne çıkan yerel aktörleri çok özenle değerlendirmiş. Bugün "sözlü tarih" denilen çalışmayı o zamanlar yapmış. Yerel bilgi kaynaklarını çok iyi değerlendirmiş. Bu çalışma tarzı bize örnek olsun.

Tanyol köy araştırmalarını 60'lı yıllarda bırakır. Bunun nedenini, Türkiye meselelerine bir bütün olarak makro açıdan bakma olarak açıklar. Tanyol bütünsel bakış açısını Marksist yöntem aracılığı ile geliştirmeyi dener.

Tanyol sosyolojide yöntem konusunda hep arayış içinde olmuştur. Bu arayışları sırasında farklı, hatta zıt görüşleri uzlaştırma ve sentez yapma ustalığı vardır. Bunları uzlaştırmaya, buradan Türk toplum yapısını anlamayı amaçlayan bir sosyolojiyi geliştirmeye çalışır. 1960 yıllardan sonra Marksizm'in diyalektik metodunun sosyolojik araştırmalarda kullanacağını düşünür. 90'lı yıllara gelince Max Weber'in yaklaşımlarını benimser. Bununla birlikte DeneySEL Sosyolojinin yöntemini, mikro düzeyde çalışma anlayışını, sosyolojinin faydaya hizmet etme felsefesini doğru bulur.

Tanyol kendisiyle yapılan bir görüşmede şunları söyler;

"Türkiye'nin geleceğini aydınlatmak için sosyolojinin topluma bakması ve eğilimlerin ne olduğunu ortaya koyması gerekiyor. Bu açıdan Türkiye'de millî bir sosyolojiye ihtiyaç vardır. Sosyolojinin günümüzdeki vazifesi halkı korumaktır" (Gelekçi, 2007: 1024).

"Halkın korunması", "milli sosyoloji" anlayışları Türkiye'ye özgü bir sosyolojinin inşasında önemli çıkış noktası olabilir. Türk toplumu için, Türkiye'de, sosyolojinin evrensel kavram ve yöntemlerini yok saymadan, yeni kavram ve yaklaşımları oluşturma cesaretiyle, işlevsel, dinamik bir sosyoloji inşa edilebilir. İstanbul Sosyoloji bölümünde bu gelenek Ziya Gökalp ile başlar, Hilmi Ziya Ülken, Cahit Tanyol, Baykan Sezer, Ümit Meriç ve Korkut Tuna hocalarla devam eder.

Bize düşen görev sosyolojiyi, toplumu anlamanın, açıklamanın ötesinde dönüştürmenin de bir aracı yapabilmektir. Küresel aktörlerin ulus-devletleri zayıflatma, toplumları kültürel, siyasal ve ekonomik boyutlarda dönüştürme projeleri karşısında, sosyolojinin de elbette söyleyebileceği-yapabileceği bir şeyler vardır.

Sonuç

Şimdi başlangıçta sorduğum soruların cevapları ortaya çıktı sanıyorum: Cahit Tanyol gerçekte elitler tarafından eğitilmiş, onlarla oturmuş-kalkmış, sohbet etmiş-tartışmış, okumuş-yazmış, kısacası elitler arasında dolaşmıştır. Tanyol hiç kuşkusuz Türkiye'nin yönetici olmayan, muhalif elitlerindedir. Öncelikle yazar, edebiyatçı, şair, eleştirmen ve aydın olarak elitler arasında yerini alır. Sonra felsefeci ve sosyolog kimliği öne çıkar. Türk sosyolojisine katkılarda bulunur.

Tanyol, Milliyetçilik, Marksizm, Kemalizm gibi düşünce sistemlerini değerlendirir, bunlar aracılığı ile düşünce ufkunu geliştirmeyi başarır. Milliyetçiliği ulusun menfaatlerini koruma, Marksizm'i yöntem ve kalkınma modeli, Kemalizm'i toplumu modern ve lâik nitelikte yeniden inşa etme projesi olarak benimser. Tanyol lider olarak Mustafa Kemal'e büyük saygı duyar, ancak fikir sistemlerinin işlevselliğine inandığı için bir sistem olarak Kemalizm'i öne çıkartır.

Tanyol Türk sosyolojisinde Ziya Gökalp'ten sonraki kuşağın içinde yer alır. Türkiye'de sosyolojinin kuruluş ve gelişme dönemlerinde katkılarda bulunur. Köy monografileriyle saha çalışmalarına başlar. Din, ahlak, laiklik ve politika üzerine araştırmalar ve incelemeler yapar. Türkiye için, Türkiye'ye özgü bir sosyolojinin inşasında aktif rol alır.

Tanyol 50 yılı aşan akademik hayatı, 70 yılı aşan yazı hayatı boyunca şiir, edebiyat, felsefe, sosyoloji, siyaset alanlarında çok sayıda kitap ve makale yayımlar. ⁶

⁶ Cahit Tanyol'un Eserleri:

Sosyoloji ve Siyaset Alanındaki Eserleri:

1. Örf ve Adetler Sosyolojisi Bakımından Sanat ve Ahlak (1954)
2. Sosyal Ahlak: Lâik Ahlak Giriş (1960)
3. Kuruluş ve Fetih Destanı (1969)
4. Sosyolojik Açıdan Din Ahlak ve Politika Üzerine Diyaloglar (1970)
5. Atatürk ve Halkçılık (1981)
6. Laiklik ve İrtica (1989)
7. Çankaya Dramı: Silahlı Ordu/Silahsız Ordu (1990)
8. Neden Türban: Şeriat ve İrtica (1999)
9. Türkler ve Kürtler (1993)
10. Hoca Kadri Efendinin Parlamantosusu (2003)

Edebiyat Alanındaki Eserleri:

1. Türk Edebiyatında Yahya Kemal (1985)
2. Düş Yorgunu: Toplu Şiirler (2001)
3. O Zaten Yoktu
4. Son Liman: Şiirler (1992)

Felsefe Alanındaki Eserleri:

1. Schopenhauer'da Ahlak Felsefesi (1998)
2. Tanyol'un dergi ve gazetelerde çok sayıda (kendi ifadesi ile binlerce") makale ve yazıları da bulunmaktadır.

Cahit Tanyol Hakkında Yazılanlar:

1. Yörükkan, A. & Yörükkan, T., 1963, *Cahit Tanyol ve Sosyoloji*, İstanbul.

Kaynakça

- Bottomore, T. B., 1997, *Seçkinler ve Toplum*, çev. Mutlu, E., Gündoğan Yayınları, Ankara.
- Kelekçi, C. & Tanyol, C., 2008, *Türkiye’de Sosyoloji* (İsimler ve Eserler), der. Özdemir, M. Ç., Phoenix Yayınları, Ankara.
- Dombrowsky, W. R., 1991, “Tonnie, Simmel, Weber-Almanya’da Modernizasyona İlk Yaklaşımlar, Güncel Sonuçlar ve Eleştirel Bir Bakış”, içinde *75. Yılında Türkiye’de Sosyoloji*, haz. Coşkun, İ., Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Tanyol, C., 1994, *Laiklik ve İrtica*, 2. Basım, Altın Kitapları, İstanbul.
- _____, 1981, *Atatürk ve Halkçılık*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara.
- _____, 1970, *Sosyolojik Açıdan Din Ahlak Lâiklik ve Politika Üzerine Diyaloglar*, Okat Yayınları, İstanbul.
- _____, 1960, *Sosyal Ahlâk*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Tanyol, T., 2003, “Cahit Tanyol İle Söyleşi”, *Cogito*, Sayı 35.

-
2. Uygun, H., 1996, “Cahit Tanyol”, içinde *Türk Toplum Bilimcileri*, der. Kongar, E., s. 339-374, Remzi Kitapevi, İstanbul.
 3. T. Tanyol, 2003, *Hayata, Edebiyata, Düşünceye Dair Cahit Tanyol İle Söyleşi*, Cogito.
 4. E. Çav, 2004, *Türk Düşünce Dünyasında Cahit Tanyol*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.